

Sociale-netwerkanalyse brengt pestprocessen in kaart

Wie pest wie?

Pesten – iedereen heeft er ooit wel eens mee te maken gehad: als pester, slachtoffer, meeloper of toeschouwer. De ernstige individuele en maatschappelijke gevolgen maken het tot een complex en serieus vraagstuk. Gijs Huitsing van de Rijksuniversiteit Groningen doet promotieonderzoek naar de groepsprocessen van pesten. Hij werkt samen met Bureau Jeugdzorg, zodat de kennis van zijn onderzoek direct wordt toegepast bij anti-pestinterventies op basisscholen.

Gijs Huitsing

12 januari

Een e-mail komt binnen. In groep 7-8 van een basisschool in Groningen loopt het helemaal uit de hand, met name bij de meisjes. Roddelen en buitensluiten zijn aan de orde van de dag, terwijl ook bij de jongens het een en ander aan de gang is. De docenten geven aan weinig grip te krijgen op het groepsproces, en verontruste ouders nemen dagelijks contact op met de school. Het Consultatieteam Pesten – een bundeling van krachten van Bureau Jeugdzorg, de GGD, schoolbegeleidingsdiensten en de vakgroep sociologie van de Rijksuniversiteit Groningen – wordt ingeschakeld voor analyse van het probleem en advies over de juiste aanpak. De eerste stap van het team, waar ik als promovendus deel van uit maak, zal zijn om een vragenlijst af te nemen om de sociale structuur van de klas in kaart te brengen. Ik bel de school op voor een afspraak.

15 januari

De juf van de klas introduceert me als ‘meester Gijs’. Ik leg uit dat we met ons onderzoek willen weten waarom sommige kinderen wel of niet met elkaar willen omgaan, en waarom dat soms tot pesten leidt. Klassikaal nemen we de definitie van pesten door. Vervolgens kunnen de kinderen beginnen met het invullen van de vragenlijst.

Bij de eerste vraag ontstaat direct al een probleempje. Een meisje steekt haar hand omhoog. ‘Meester’, fluistert ze, ‘bedoel je met *wie vind je leuk* dat je daar verliefd op

bent? Want ik vind hem wel leuk maar ik ben er niet verliefd op’. Ik stel haar gerust door te zeggen dat *leuk* ook ‘gewoon’ aardig betekent. Daarna vertelt een jongen me dat hij gisteren ruzie heeft gemaakt met een klasgenootje, maar dat dit verder nooit is voorgekomen. ‘Moet ik nu zeggen dat ik pest?’ Ik stel voor om te antwoorden van niet, omdat pesten iets is dat steeds opnieuw gebeurt en niet een enkele ruzie. ‘Oh ja’, knikt hij instemmend.

19 januari

Het consultatieteam bespreekt de resultaten in het maandelijks overleg. Bijna de helft van de klas zegt regelmatig te worden gepest. Een serieus probleem dus. Uit de netwerkgegevens blijkt dat één meisje vaak wordt genoemd als populair, maar ze wordt nauwelijks leuk gevonden. Veel meisjes uit haar klas noemen dit meisje bij buitensluiten en roddelen.

Ook valt op dat er onder de meisjes van de klas twee subgroepjes zijn. Het ene groepje bestaat uit vijf meisjes die zeggen dat ze gepest worden door een paar meisjes uit het andere groepje bestaande uit zeven meisjes, waaronder het populaire meisje. De jongens vormen wel één groep en gaan zoals vaak niet echt om met de meisjes. Eén jongen wordt veel genoemd met betrekking tot verbaal (uitschelden) en fysiek (schoppen, slaan) pesten. Deze jongen is vaak degene die het initiatief tot pesten neemt. Van de andere jongens wordt gezegd dat ze vaak gaan meedoen als er al gepest wordt. Met de vragenlijsten hebben we heldere resultaten en een goede basis voor vervolgonderzoek gekregen. We besluiten de klas verder te onderzoeken met behulp van observaties.

Foto: Alexandra Reuter

Jongen uit groep 7 op een Amsterdamse basisschool

29 januari

Het gesprek over de uiteindelijke resultaten met de docenten en de directeur verloopt goed. We geven aan dat sommige kinderen buiten de groep vallen; ze hebben weinig vrienden, zeggen gepest te worden, of pesten zelf. Het pestgedrag valt niet alleen de pesters aan te rekenen, omdat veel klasgenoten gemakkelijk mee gaan doen. De leraren bestraffen vooral; positief gedrag zoals goed opletten tijdens de les of leuk meedoen wordt nauwelijks beloond, zo bleek uit de observaties. We adviseren de docenten klassenvergaderingen te houden waarbij kinderen klachten, wensen en ideeën kwijt kunnen en er voor de docenten de mogelijkheid is om op positieve wijze aandacht te besteden aan groepsprocessen. In een kringgesprek kan aan de kinderen bijvoorbeeld gevraagd worden iets positiefs te zeggen over degene die naast hen zit om zo de negatieve sfeer te doorbreken. Verder bieden we aan om no-blame gesprekken met de kinderen te voeren, waarbij niemand de schuld krijgt en de kinderen zelf, onder begeleiding van een professional van het consultatieteam, gaan kijken hoe de sfeer verbeterd kan worden. Omdat we uitgaan van een vijfsporenbeleid – betrekken van pesters, slachtoffers, klasgenoten, leraren en ouders –, besluiten we in overleg met de school een ouderavond te organiseren waar we een stand van zaken kunnen geven.

11 februari

De sfeer op de ouderavond is gespannen. Ouders zijn bezorgd over de omvang van het pestprobleem op school. Een ouder stelt een vraag over een peestsituatie en de leraar voelt zich meteen aangevallen. Gelukkig worden onze aanpak en aanbevelingen door de ouders gewaardeerd. De docenten vinden onze aanbevelingen nuttig, maar als consultatieteam hebben we wel onze twijfels in hoeverre ze de aanbevelingen daadwerkelijk gaan overnemen. We spreken af om in het voorjaar terug te komen voor een vervolgonderzoek om te zien of de kinderen zich veiliger voelen in de klas.

Dit is voor mij het moment om het onderzoek uit handen te geven. Het is nu aan de docenten om van onze bevindingen gebruik te maken bij de oplossing van het pestprobleem. Ik ben benieuwd of het de leraren gaat lukken om het pesten effectief aan te pakken en de groepssfeer te verbeteren, en kijk dan ook met spanning uit naar de resultaten van ons vervolgonderzoek later dit jaar.

Gijs Huitsing is als socioloog verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen en in september 2008 begonnen met het promotieonderzoek 'Targeting the Group? A social network perspective on bullying', dat gefinancierd is met een NWO Toptalent beurs.